

VILLISTÄ LÄNNESTÄ KALASTAJA-JUTTUJA

Kirj. Emil Ilukkala.

Inletin luonto ja maisemat.

Se oli sunnuntaiamu kun päästiin maihin Inletissä. Ilma oli luhin tunkevan kylmää ja harmaata. Jokainen siemans keuhkoihin sitä, sisälsi ainakin puoleksi vettä. Maisemat ympärillä typistyi kolkon ja ikävän näköisiksi sillä että pilviverho tiheni läpinäkymätömäksi jo parin kolmen sadan jalan korkeudessa. Sen yläpuolelta kuului salaperäinen pauhu ja kohina. Hurja vuoristopuro, joka laski mereen vetensä aivan känärin vieressä, synnytti kapeissa, jyrkissä onkamoissa, tuhansien jalkojen korkeudesta alas tullessaan kovan ilman vaihdon. Siitä ja puron rajusta tanssista kallioisella ja louhisella tiellään syntyi mainittu pauhu ja kohina. Päivenukällä, auringon lämmön vaikutuksesta, kohosi pilvikerros ylenmäksi ja ylemmäksi. Harmaan seasta vilahti toisinaan valkostakin näkyviin. Se oli vuoren hartioilla lepäävää lunta, jota ei vielä kesäkuun lömpö pystynyt muuta kuin itkettämään. Vähitellen pilvet nousivat vuorihuippujen tasalle ja yläpuolellekin niitä. Nyt vasta Inletin maisema näyttäytyy jylhän mahtavassa komeudessaan. Tuossa edessä syöksii kapeneva, salmiksi luikerteleva meri, jonka pinnan toisinaan rikkoo lemmen kumeessa hyppelvä lohi tahi heittäytyy siihen kalalokki siepatakseen suuhunsa jonkun pikkukalan. Kun kääntää selkensä tälle, kohtaa silmiä toinen: jyrkästi, paikoin lievemmin-

kin, kohoava metsävyöhyke nuorine ja ikivanhoine puineen; oikea aarniometsä. Parin kolmen tuhannen jalan korkeudessa se alkaa harveta, loppuen tykkänään lähempänä vuorien harjanteita, joissa paikottain on lunta vuodet läpeensä. Edellinen talvi oli ollut runsasluminen ja siitä syystä oli nyt vielä laajoja lumilakenksia tavallista enempi ylhäällä.

Vanhat kalamiehet katselivat vuoriston lumikenttiä ilosta säihkyvin silmin ja suu hymyssä. Onto lumi näitten olevan haltioissaan luonnon äkkipäätä vaihtamasta komeudesta. Hetki sitte oli kaikki synkkää, harmaata. Nyt valoista, päiväpaistetta. Vedestä alkain tuonne huimaavaan korkeuteen, lumilakeuksille, lumen peittämille vuorenhuipuille, ja pilvenmöhkkiin näitten takana; kaikille riitti valoa. Metsä kylpi siinä. Vuoripuro laski hopeitaan. Ikilumi ei henkinyt kylmyyttä; se säteili — lämpöä. Huikasevan valkoset pilvipatsaat ylhäällä. Näitten ja vuoriston äärivilvojen taustana sinertävä avaruus... olihan siinä taulua ensikertalaiselle kerraksi ja olisi sen luullut useimminkin nähtynä voivan edes hetkeksi kalastuskummettä jäähdyttää. Mutta vanhat Inletin kalastajat näkivät taulusta ainoastaan lumen ja siitä ne arvelivat:

“— Tänä kesänä nousee lohia lukuisasti Inlettiin. Vuorilla on runsaasti lunta.”

Minnuu ainakin tekee inlettein suuremmojen luonto vaikutuksen. Niissä on jotain puoleensa vetävää, salaperäistä, noissa luoksepääsemättömissä onkaloissa, tuolla ylhäällä ja koko vuoristossa, metsineen, puroineen, lampineen, lumipeittoisine korkeuksineen ja huippuineen, jonka alin ääri veden pintaa hivelee ja ylin pilviin pistäikse. Eri vuoden ajalla, erilaisilla ilmoilla: sateella, pilvisellä, selkeällä ja kirkaalla, pimeällä ja kuntamalla, yöllä ja päivällä, siellä on eri ilmiönsä ja väri vaihteensa. Piirteet samat; väritys aina uusi.

Kehukoon ihminen ja ylpeilköön kuinka paljo tahansa siitä, että hän on luonnon herra, mutta täällä on vielä luonto hänen herransa.

Kalamiesten majat.

Ennen lähtöä meille vakuutettiin asianomaiselta taholta asuntojen kelpoisuutta perillä ja muita etuisuuksia, joita toisilta

känäreiltä puuttuu. Tottapa jokainen meistä lienee kuvitellut näistä ihanan kuvan itselleen ennen perille pääsyä. Tämä kuitenkin luhistui heti maantasalle kun meidät ohjattiin rakennukseen, jonka piti olla ilumisasunto. Se oli iso, laudoista kyhätty hökkeli, jonka kokoon panossa lie käytetty harakan arkkitehtuuria — yleinen ja kaikkiin kansallisuuksiin tarttuva rakennustapa Lännellä.

Ei ne niihin aikoihin rakennukset saarellakaan olleet hävejä, mutta itsekukin koitti niitä parhaansa mukaan tiivistellä sammalilla ja vanhoilla sanomalehtipapereilla, jottei päivä joka laudan välistä paistanut. Ja oli ne kuitenkin siistejä ja puhtaita sisältä, jos ei niin erin sileitä päältä, jota vastoin tämä, samoin kuin toisetkin kalastajain asunnot, oli siistinnäköinen, valkosten miesten rakentama, sahalautoista ja muista tarpeista rautanau-
lojen kanssa kokoon lyöty rakennus, valkoseksi maalattu ulkoa, mutta sisus törkyä täynnä. Löyhkä, kaikista asuinhuoneessa mahdolltomiksi säilytettävistä jätteistä, tunkeusi nenään. Ei edes rakennuksen hataruudesta syntynyt alituinen ilmauvaihto pystynyt sitä haihduttamaan. Edellisenä kesänä kuului talo olleen indiaanein asuntona, joita varten se alunpitäin oli rakennettukin.

Tällä känärillä on valkosilla ja punaauhkasilla eri malliin rakennetut asunnot. Valkosten kortteliin kuuluu kolme rakennusriviä, jotka kukin on jaettu pieniin kahden henkilön koppeihin noin 20 kappaletta kussakin rivissä. Kaksi makulavaa ja keittouuni jokaisessa. Indiaanein kortteli sisältää kymmenkunta rakennusta. Niitä rakentaissa ja sisustaissa on noudatettu suunnilleen samaa periaatetta, jota indiaanitkin käyttävät kämpppää rakentaissaan. Esihuone niissä on laaja. Sen keskellä maaperässä on neliönmuotoinen kivinen nuotion alusta ja ylhäällä katto auki, jalan verran molemmin puolin harjaa, savun ulos pääsyä varten. Huoneen perällä on pari kolme väliseinällä eristettyä pöksyä makusijoiheen. Sellainen on täysiverisen indiaanin omatekoinen asunto, lisättynä tähän, että se on tehty käsin halotuista setripuunlaudoista ja koossa pitävänä aineena käytetty puun juuria.

Ettei indiaanin olisi pakko luopua elämäntavoistaan käreihinkään kalastaissaan, on näitten asunnoissa siellä sama yksinkertainen mukavuus otettu huomioon niitä sisustaissa. Sa-

vun ulospääsyä johtamaan oli kuitenkin tehty oikein puinen savutorvi, joka huoneen sisällä laajeni kauhean leveäksi lieriöksi.

Aikoinaan oli huoneen pitkillä seinillä ollut kaksikerrassa makuusijoja, samoin laattia laudoista, mutta nyt puuttui huoneesta suuri osa laattia ja kaikki lautatavara makuusijoista. Joitain lavereita kannattavia pystypuita vielä oli jälellä. Samoin pitkistä pöydästä ei ollut muuta kuin kannattimet nähtävänä. Inleteissä on vaikeanlainen löytää kuivaa polttopuuta ulkosalta edes kesäsydännä, eikä sen hakuun tahdo oikein olla aikaa, etenkin kalastuksen loputtua. Sellainen tavara kuin sisäkuiva lauta, on sinä aikana erittäin haluttua tavaraa niin valkoselle kuin indiaanillekin — syyty- ja polttopuuna. Sitä tietä se tämänkin kämpän irtonaisempi lautakalusto oli huvennut näkymättömiin.

Edellä tuli mainituksi asunnon siivottomuus ja siitä johtunut epämiellyttävä haju. Se kohta sietää hiukan enempi selvitystä.

Jokainen meistä oli ehkä ensi kertaa elämässään seinien sisällä, jossa indianiperhe oli elostanut. Sitte jälkeinpäin on tultu huomaamaan, että kaikilla ehta-indiaaneilla on omituinen, äkkiä nenään pistävä, tympäsevä haju, erityisenä kansallisuusmuutena. Se on eroamaton niistä; seuraa kaikkialla. Jos satut vanhalle indiaaniin nuotiopaikalle, jossa hän on viettänyt yhdenkään yön, tuntee nenä heti tämän. Ja jos sattuu oikasemaan pitkäkseen samalle tilalle nuotion vierellä, jossa indiaani on nukkunut, jää auttamattomasti vaatteisiin sama haju ja pysyy niissä kuukausimäärät. Monia vuosikymmeniä asumattomina ja autiaina olleissa indiaanein entisissä asuntopaikoissa on sama haju haihtumattomana.

Kaikille lienee tunnettu sananparsi: "haisee kun ryssä paastona." Täällä se kuuluu: "löyhkää kuin intti." Paaston aikana oli kotipuoleni venäläisen papin asunto yhtenä liinaöljyn, hapankaalin ja sipulin hajusekotuksena. Indiaaneissa se taas on eltaantuneen kalan, hylkeenrasvan ja huligeniöljyn lemahdus. Kun on edes jonkun verran perillä siitä miten alkuperäisellä tavalla ne laittavat ruokansa, niin ei sovi paljonkaan ihmetellä, jos nauttijaa ei niin erityisen miellyttävä ilmavirta seuraa. Tämä ei ulotu rotuun kokonaisuudessaan. Indiaaneissa on koko paljon sellaisia, jotka ovat omistaneet valkosten tapoja ruuanlai-

tossa ja monessa muussakin subteessa. Tämä kuvaus on niistä, jotka eivät ole sivistyksen antaneet ulottua vielä vatsaan asti, vaikka muuten sitä koittavatkin jäljitellä, vaan pitävät kiinni vanhasta, esivanhemmiltaan peritystä ruokakomennosta. Sen mukaan pitää kalau ja lihan olla vähintään puoleksi mädännyttä ennenkuin se kelpaa syötäväksi. Ellei se sitä ole, saa indiaani vatsanväännetä. Saadaksean kalat ja lihan oikeaan kuntoonsa, kaivetaan ne maahan ja peitetään eli jätetään niine hyvineen, sisuksine, suoline, sorkkineen maanpinnalle auringon pehmitettäväksi.

Kalat, joista indiaani keittää ruokaöljynsä, — pienistä, hulihan nimisistä kaloista saatu öljy on yleisin ja parhaimmaksi keuhuttu — jota se käyttää kastikkeena ja paistirasvana, mädännytetään ennen öljyksi keittämistä kuukausimäärät suurissa läjissä, avoimessa ilmassa maanpinnalla, laudoista kyhättyjen aitioiden sisällä. Sanomattakin on selvää, että tällainen tavara keitetynäkin pitää luonaan tarpeellisen määrän inhoittavaa lemua. Eikä se suikaan katoa sitä nautittua; päinvastoin. Öljyllä on nimitäin se ominaisuus, ettei se sula, eikä eristy ulostuksiin, vaan kohoaa aikojaan hikihuokosten välityksellä öljytihkuamina ihon pintaan kaikkine matkalla keräämine lisälemuineen, tarttuu vaatteisiin ja tuntuu kaikkialla, jonka läheisyydessä öljyn nauttija on ollut.

Känärin kirjaupitäjä, joka oli asuntoa meille näyttämässä, näkyi lukevan kasvoista, mitä siitä ajattelimme, koskapa hän kiirehti sanomaan, antavansa lundan jolla saa puhdistaa, sekä lantoja tarpeellisia korjauksia varten. Näitten lisäksi annettiin vielä iso malminen, aivan uusi, keitto- ja paistinuuni (stoovi), jollaista ei, muka, toisissa kämpissä ole.

Pian se kämpän sisusta miehissä oli siivottu ja paikat korjattu siihen määrään, että voi ajatella taloksi rupeamista. Vakinaiseksi tyyssijaksi valittiin laipiolla muusta huoneesta erotettu pari pientä pöksää. Suuri eteishuone päätettiin jättää keitto-kuivaus- ja seurusteluhuoneen virkaa toimittamaan.

Täten tuli asuntokysymys tällä kertaa jotenkin tyydyttävästi ratkaistuksi. Ja perästäpäin vielä tuli se seikka lisäksi, ettei alunpitäinkään oltu meille liioteltu asuntojen suhteen. Ne todellakin oli paremmat kuin toisilla känäreillä, jo yksistään

siitä syystä, ettei koko känärin kalastajain tarvinnut olla ahdetuna pariin kolmeen isoon kämppään. Monesta muustakin kohdasta kalastajain mukavuudeksi oli pidetty huolta. Mutta mies, joka känärin omisti, oli alkujaan itsekin ollut kalastaja.

Vero, joka ei jätä rästä.

Me oltiin saarella opittu kokouksissamme pohtimaan yhteisiä asioita ja niissä tehtyjen päätösten nojalla panemaan ne myös täytäntöön, ainakin silloin, jos kaikki olivat asiasta yhtä mieltä. Siihen menettelytapaan piti nytkin ensiksi turvautua.

Kaikki oltiin jo kokouksen alussa yksimielisiä siinä kohdassa että meillä oli nälkä, mutta miten sitä sammuttaa, siitä oli eri mieliä. Viimeksi oli puolistettu saarella ja siitä oli kulunut ummelleen vuorokausi. Evästä eikä rahaa liioin ollut kenenkään mukana, vielä vähemmin keitto- ja ruoka-astioita, puhumattakaan makuuvaatteista, noista Läunellä ihan välttämättömistä villa-*“plänketeistä”*, joita miehellä pitää olla aina matkassa vähintään kaksi eli kolme paria, antautuessaan sellaiseen touhuun kun kalastus, metsästys, tukkityö, mineralein etsintä ja muu taivasalla olo on.

Yönsä viettäminen katon ja seinien sisällä, ei poista villapeittojen tarvetta, vaikkapa katoksissa lämmitysvehkeet olisikin. Jos näitä lämmität on niissä liikaa kuuma; lämmittämättä on taas liian kylmä nukkua. Ei koskaan tasasta lämpöä niihin osu saamaan. Kauniilla ilualla onkin paljo mukavampi ja parempi nukkua yönsä taivasalla peittoihin kääriytyneenä kun tällaisissa sateen suojaksi hotaistuissa hökkeleissä, joita rannikkoritarit sinne tänne pitkin rantoja ovat pystytelleet.

Ennenkuin vielä kerettiin tehdä mitään päätöksiä kolmikertaisen päivävieraan poishäätämiseksi, koputettiin ovelle, aivan suuren maailman tapaan, ja sisääntuloluvan saatua, astui kämppään pinenlätä mies, virkkaen:

“Olette suomalaisia, vai?”

“Niin ollaan”, vastattiin.

“Malkosaarelta, vai?”

“Niin ollaan.”

“Kalastukseen tultiin, vai...”

“Niin tultiin.”

“Oletteko ennen kalastanut, vai...”

“Ollaan vähin, mutta sanokaapa meille, onko känärin puoti auki näin pyhinä ja antaako ne sieltä tavaraa kalan saaliin päähän jos ei ole rahaa.”

“Vaikka paljonkin. Ei kukaan käytä rahaa vaikka olisikin. Kyllä lohen pää maksaa,” vakuutteli uusi toverimme. Minäkin olen jo kuun päivät makaillut täällä ja syönyt; toisinaan ottanut isännältä viitosen rahaakin. Sitä tarvitsee täällä niinkuin muuallakin. Ei sitä ihminen paljaalla ruokahommalla tule miksi-kään, vai... Toisia on kun on pari kuutakin syöneet täällä. Ei minun “stoori-pillini” nouse täyteen puolta sataa. On paljo sellaisia joilla on sata täysi. Onko se paljon; puoli sataa, vai... siinä “ropekset”, öljytakki ja lakki, pannut, padat, kattilat, lusikat, veitset ja kahvelit, kupit ja syömä-altaat, vai...”

Meillä ei ollut tietoa siitä, oliko se paljo vai vähä, mutta ainakin enemmistöllä näytti olevan hyvä halu heittää lörpöttelijä ovesta ulos. Mies on silloin, näet, tavallista kättysempi kun sillä on huikaseva nälkä.

“Mene sinä, Möttönen”, huusi joku, “hakemaan puodista mitä nyt aluksi tarvitaan. Me toiset mennään puita hakemaan ja tehdään tuli uuniin sillä aikaa. Totta kait puita saa ottaa mistä tapaa, vai!” matki puhuja, kääntyen unden toverin puoleen.

“Ei siitä oikeen tykkää ne jotka ovat varanneet puita itselleen koko kalastusajaksi. Ei känärin puupinostakaan ole oikeen luvallista. Pakkaavat hankuskelemaan kun näkevät. — Tykkäisitkö sinä siitä, kun pilkot puut itsellesi, jos toinen niitä polttaisi, vai...” lateli uusi toveri.

“Ei nyt juuri sitä tarkotettu, että toisen läjästä ottaa. Meillä ei tosin ole kirvestä yhdelläkään matkassa, mutta ehkäpä toveri lainaa meille kirvestä vähäksi aikaa. Metsä ei näy olevan kaukana. Saanee sieltä toki ottaa puita.”

“Kirveitä saa ‘stoorista’. Pyytää vain”, puheli toveri ovesta ulos mennessään.

“Jottako meill’ ei oisi kirvestä. Sepähän nyt lie!” huusi Möttönen, ja kaivoi pitkästä matkasäkistään kirveen. Möttönen kun saarella kuului metsästys- ja toisinaan kalastuskomanttoonkin, tiesi parhaiten mitä tällaisilla matkoilla tarvitaan ja oli sitä mukaa varustanut. Pitkä, miehen nostannainen, seilikankaasta

tehty säkki oli Möttösellä tavaraa ahdettu täyteen. Siellä oli "plänkettejä", tyynyjä, öljyvaatteita, kalastussaappaat, alusvaatteita, lyhty, onkivehkeitä, pyyheliinoja ja kappale erinomaista — tervaspuuta sytykkeeksi.

Ennen kunkin toimiinsa lähtemistä, avattiin kämpän ovi ko-puttamatta. Uusi toverimme työntäysi siitä sisään kantamus kuivia pilkkeitä sylissään ja heitti ne laattialle sanoen: "Toin aluksi vähä puita. Pitäähän sitä tovereita anttaa, vai..." ja lähti pois niine hyvineen.

Kun vielä oli sovittu siitä, että Möttönen ottaa aluksi tarvittavat ruoka- ja taloustarpeet nimiinsä, jotka sitte kalastuksen alettua miehiä myöten tasataan, kun yhteiselanto käy tarpeettomaksi, niin päästiin sitä lopultakin siihen, että tuumasta alkoi tulla tosi.

Ietkistä myöhemmin saapui Möttönen ähkien kantamuksi-
neen puodista, komensi yhden miehistä mukaansa ja lähti toista hakemaan. Tältä retkeltä palattuaan, istahti hän hyvin salape-
räisen näköisenä pöydän kulmalle, kaivoi kirjapinkan taskustaan ja alkoi huutaa toveriensa nimiä, kirjoihin merkittyjä ja nume-
roita. Jakamisen loputtua lisäsi hän juhlallisesti: "Pojat! asia on tämä: Nämä on nyt sellaisia taikakappaleita, joilla saa puo-
dista kaikkea mitä siellä on. Ja muistakaa, että olette kalamie-
hiä, vaikk'ette ikänänne olisi kalaa nähneetkään. Reklémentti on sellainen, ennenkuin saa verkon yksin kälastaakseen. Tut-
kinto joka sorkan puolesta on suoritettu ja nyt joka mies tunnus-
telemaan miltä nämä Inletin "sakuskat" maistuu."

Siinä syödessä, Suomesta saarelle suoraan tulleet, ihmetteli-
vät, että "on se maa tämä Amerikka. Miestä ei tiedetä, tunneta
ja kuitenkin sille uskotaan velkaa mitä hyvänsä." Toiset vuoros-
taan tulivat runotuulelle ja hyräilivät:

"Tää se on maa kun poikans' elättää voi." Mutta Möttönen
selaili vastakirjaansa ja virkkoi:

"Kaks'sataa lohta vasta rei'ässä."

